

KASBIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI

*Beshariq tumani 2-son texnikumi
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchilari
Irkinova Maftuna Usmonaliyevna,
Otaboyeva Zebuniso Sodiqjonovna*

Annotatsiya

Mazkur maqolada kasbiy ta'lim tashkilotlarida ona tili fanini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlardan foydalanish, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, ona tili ta'limining kasbiy faoliyat bilan integratsiyasi hamda o'quvchilarning kommunikativ savodxonligini oshirish yo'llari yoritilgan.

Аннотация

В данной статье анализируются теоретические и практические основы преподавания родного языка в организациях профессионального образования, современные педагогические технологии, использование интерактивных методов, а также вопросы развития речевой компетентности обучающихся. Кроме того, освещаются пути интеграции обучения родному языку с профессиональной деятельностью и повышения коммуникативной грамотности обучающихся.

Abstract

This article analyzes the theoretical and practical foundations of teaching the native language in vocational education institutions, modern pedagogical technologies, the use of interactive teaching methods, and issues related to the

development of students' speech competence. It also highlights ways of integrating native language education with professional activities and improving students' communicative literacy.

Kalit soʻzlar: ** ona tili, kasbiy taʼlim, metodika, kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ kompetensiya, interfaol metodlar, nutq madaniyati, pedagogik texnologiyalar.

Kirish

Mamlakatimizda taʼlim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida kasbiy taʼlim muassasalarining oʻrni tobora ortib bormoqda. Kasbiy taʼlim tashkilotlari nafaqat malakali mutaxassislarni tayyorlash, balki ularning maʼnaviy, madaniy va kommunikativ salohiyatini rivojlantirish vazifasini ham bajaradi. Bu jarayonda ona tili fanining ahamiyati alohida oʻrin tutadi.

Ona tili oʻquvchilarning tafakkurini rivojlantiruvchi, nutq madaniyatini shakllantiruvchi hamda kasbiy faoliyatda samarali muloqot olib borish koʻnikmalarini hosil qiluvchi muhim fan hisoblanadi. Kasbiy taʼlim muassasalarida ona tilini oʻqitish umumtaʼlim maktablaridagi taʼlimdan ayrim jihatlari bilan farqlanadi. Chunki bu bosqichda til materiallarini oʻrgatish bilan bir qatorda ularni kasbiy faoliyatga mos ravishda qoʻllash koʻnikmalarini shakllantirish ham muhimdir.

Kasbiy taʼlim tizimida ona tili fanining maqsad va vazifalari

Kasbiy taʼlim tashkilotlarida ona tili fanini oʻqitishning asosiy maqsadi oʻquvchilarda adabiy til meʼyorlariga rioya qilgan holda ogʻzaki va yozma nutqni shakllantirish, mustaqil fikrlash, muloqot qilish hamda kasbiy faoliyatda til vositalaridan samarali foydalanish kompetensiyalarini rivojlantirishdan iborat.

Mazkur maqsadni amalga oshirish quyidagi vazifalarni bajarishni talab etadi:

- * o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish;
- * nutq madaniyatini shakllantirish;
- * grammatik bilimlarni mustahkamlash;
- * matn bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish;
- * mustaqil va ijodiy fikrlashni rag'batlantirish;
- * kasbiy terminologiyani o'zlashtirish;
- * hujjatlar bilan ishlash malakasini shakllantirish.

Bugungi kunda mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis bo'lish uchun nafaqat kasbiy bilim, balki muloqot madaniyati ham muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ona tili ta'limi kasbiy tayyorgarlikning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Ona tili o'qitish metodikasining nazariy asoslari

Ona tili o'qitish metodikasi pedagogika, psixologiya, tilshunoslik va didaktika fanlari bilan uzviy bog'liq. Metodika o'quvchilarga til hodisalarini qanday o'rgatish, qanday metod va vositalardan foydalanish hamda ta'lim samaradorligini oshirish masalalarini o'rganadi.

Kasbiy ta'limda ona tili o'qitish metodikasining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

Ilmiylik tamoyili

Til haqidagi bilimlar zamonaviy lingvistik qarashlar asosida berilishi zarur. O'quvchilar grammatik qoidalarni yodlab qolish bilan cheklanmasdan, ularning mohiyatini anglab yetishlari lozim.

Tizimlilik va izchillik tamoyili

Til materiallari oddiydan murakkabga qarab ketma-ketlikda o'rgatiladi. Har bir yangi mavzu avvalgi bilimlarga tayanadi.

Onglilik va faollik tamoyili

O'quvchi ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanishi kerak. Savol-javob, munozara va amaliy topshiriqlar orqali bilimlar mustahkamlanadi.

Amaliy yo'naltirilganlik tamoyili

Kasbiy ta'limda ona tili darslari amaliy xarakterga ega bo'lishi lozim. O'quvchilar ish hujjatlari, arizalar, tavsifnomalar, rezyumelar va boshqa matnlarni tuzishni o'rganadilar.

Kasbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv

Hozirgi ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu yondashuv o'quvchilarning nazariy bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Ona tili fanini o'qitishda quyidagi kompetensiyalar shakllantiriladi:

Kommunikativ kompetensiya

O'quvchilarning og'zaki va yozma nutqda fikrini aniq va ravon ifodalashi, muloqot madaniyatiga amal qilishi nazarda tutiladi.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasi

Turli manbalardan ma'lumot izlash, saralash, tahlil qilish va undan foydalanish ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi

Davlat tiliga hurmat bilan munosabatda bo'lish, milliy qadriyatlarni e'zozlash hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etish malakalari shakllantiriladi.

Shaxsiy rivojlanish kompetensiyasi

Mustaqil o'qish, o'z ustida ishlash va nutq madaniyatini takomillashtirishga intilish ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish

Kasbiy ta'lim muassasalarida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi va bilimlarni puxta o'zlashtirishga yordam beradi.

Aqliy hujum

Mazkur metod yangi mavzuni o'rganishda o'quvchilarning mavjud bilimlarini aniqlash va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Klaster metodi

Muayyan mavzu bo'yicha tushunchalar o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlash imkonini beradi.

BBB metodi

O'quvchilar:

* nimani bilaman;

* nimani bilishni xohlayman;

* nimani bildim

savollariga javob berish orqali mavzuni chuqurroq o'zlashtiradilar.

Munozara metodi

O'quvchilarda tanqidiy fikrlash va nutq madaniyatini rivojlantiradi. Kasbiy faoliyatga oid mavzular yuzasidan bahs-munozaralar tashkil etilishi samarali natija beradi.

Keys-stadi metodi

Kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish asosida til va nutq ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish

Raqamli texnologiyalar ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ona tili darslarida multimedia taqdimotlari, elektron darsliklar, videoroliklar va onlayn platformalardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi.

AKTdan foydalanishning afzalliklari:

- * darsning ko'rgazmaliligini oshiradi;
- * mustaqil ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi;
- * vaqtni tejaydi;
- * o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytiradi;
- * individual yondashuvni ta'minlaydi.

Bugungi kunda elektron testlar, interaktiv mashqlar va virtual ta'lim resurslari ona tili ta'limining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish

Kasbiy ta'lim tashkilotlarida ona tili fanining asosiy vazifalaridan biri nutqiy kompetensiyani shakllantirishdir.

Nutqiy kompetensiyani rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshiriladi:

Og‘zaki nutqni rivojlantirish

- * suhbatlar tashkil etish;
- * taqdimotlar tayyorlash;
- * bahs-munozaralarda ishtirok etish;
- * kasbiy mavzularda chiqishlar qilish.

Yozma nutqni rivojlantirish

- * insholar yozish;
- * ish hujjatlarini rasmiylashtirish;
- * rezyume va arizalar tuzish;
- * matnlarni tahrirlash.

Matn bilan ishlash

Matnni tahlil qilish, reja tuzish, annotatsiya yozish va xulosa chiqarish ko‘nikmalari rivojlantiriladi.

Kasbiy yo‘nalishga mos ona tili ta’limi

Kasbiy ta’lim muassasalarida ona tili fanining mazmuni mutaxassislik yo‘nalishlari bilan integratsiyalashgan holda tashkil etilishi zarur.

Masalan:

- * qurilish yo‘nalishida — texnik hujjatlar bilan ishlash;
- * iqtisodiyot yo‘nalishida — ishbilarmonlik yozishmalari;

- * axborot texnologiyalari yo‘nalishida — texnik matnlarni tahlil qilish;
- * tibbiyot yo‘nalishida — tibbiy terminologiya bilan ishlash.

Bunday integratsiya o‘quvchilarning fanlarga qiziqishini oshiradi va nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini beradi.

Ona tili fanini o‘qitishda uchraydigan muammolar

Kasbiy ta’lim muassasalarida ona tili ta’limi jarayonida ayrim muammolar ham mavjud:

- * o‘quvchilarning kitobxonlik darajasi pastligi;
- * lug‘at boyligining yetarli emasligi;
- * mustaqil fikrlash ko‘nikmalarining sustligi;
- * darslarga qiziqishning pasayishi;
- * ayrim hollarda zamonaviy metodlardan yetarlicha foydalanilmasligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun innovatsion metodlarni keng joriy etish, elektron resurslardan foydalanish va amaliy mashg‘ulotlar ulushini ko‘paytirish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Kasbiy ta’lim tashkilotlarida ona tili o‘qitish metodikasi o‘quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki kommunikativ, ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslar ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ona tili fanini kasbiy yo‘nalishlar bilan integratsiyalash, o‘quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish va mustaqil

fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022.

2. Mahmudov N., Nurmonov A. O‘zbek tilining nazariy grammatikasi. – Toshkent: O‘qituvchi.

3. G‘ulomov A., Qosimova K. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi.

4. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent.

5. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.